

perekre gondolt, amelyek kisebb összeg esetén is nagy elvi jelentőségűek. ((P. V. 4689/1937.).

*

Választott bírósági kikötés érvénytelenségének kimondása iránt a pert akkor is meg lehet indítani, ha a felperesnek módjában állna keresetét a rendes bíróság előtt beadnia és ennek keretében döntés alá bocsátania az előkérdést. (P. VII. 4896/1937.).

Dr. Vági József.

Az alap önállótlanúsága.

I. „A Polgári Jog” 1937. évi februári számában Sárffy Andor Jogászegyleti előadása kapcsán foglalkoztunk Sárffy finom meg-látásával: és ennek során megemlítettük a fejletlen alak concret példajaként az alapot. Az alap szemben az alapítvány „kiépített” fogalmával — kiképzetlen, fejletlen. A lényegbeli különbség: az alap jogi személyiségének hiánya. Alap és alapítvány egymáshoz való viszonyának érzékeltetésére érdemes az egyéni cégnek és a tulajdonosnak egymáshoz való viszonyát szemügyre venni. Az egyéni cég ugyancsak nem „jogalany”, hanem egy jogalany-nak megjelölése. Cég és cégtulajdonos viszonya jogalkatilag mégis egészen más, mint alapé és alapítványé. Közös a jogalany-ság hiánya. Vagyonjogi szempontból az alap mégis jóval élesebben elkülönül, mint a cég! Az alap jogalanyiségának hiánya ellenére is beszélünk az alap vagyonáról, jövedelméről. Beszélünk ugyan cégvagyonról is. Mindkét esetben a jogalanyiság hiánya folytán pongyola kifejezési mód az alap vagyonáról, cégvagyonról beszélni. Mégis utánagondolás nélkül is érezzük, hogy a pongyolaság a két esetben nem egyfoku: a „cégvagyon” (egyéni cégnél) érdemileg helytelen kifejezés, az alapvagyon pedig csak jogszerkezeti okokból mutatkozik pongyolának, de az „alap vagyona” mégis csak élő valóság. A cégvagyon és a cég-tulajdonos vagyona — még akkor is, ha technikailag megoszlik az üzletbe befektetett és be nem fektetett vagyonra — egy jogi egység és egy célegység. Az alap vagyona és a tulajdonos va-gyona nemcsak technikailag elkülönül, de célbelileg is széjjel-válík. Ez a célbeli elkülönülés kerül összeütközésbe az alap önállótlanúságával és az ebből folyó azzal a következtetéssel, hogy az alap a tulajdonos vagyonának alkatrésze.

Ez az összeütközés okozott nehézséget egy egyébként a materialis jogérzet számára egyszerűen megoldódó esetben.

Az eset tényállása: A cseh-szlovák hitbizományi törvény folyománya gyanánt egy magyar grófi család érdekelt tagjai a szlovák területre eső hitbizomány kötöttségének feloldása alkal-mával „családi megállapodást” kötöttek, amely egyebek között egy „családi járadékalap” létesítéséről is rendelkezett. A jára-dékalap hivatása az volt, hogy a család kevésbé kedvező va-gyoni viszonyok között élő tagjainak az alap jövedelmeiből tá-

mogatás legyen nyújtható. A járadékalap vagyona a hitbizományi kötöttség alól felszabadult — átmenetileg az egyik családtag tulajdonaként bekebelezett — egyik ingatlan eladási vételárából, szükség esetére, ha ez a vételár egy számszerűleg megjelölt összeget el nem érne, egyes családtagok arányos befizetéseiből volt megalakítandó. E rendelkezés foganatosításául a kijelölt ingatlan eladatott. Ezen vételárból (nem tisztázottat a ténybíróságok által, hogy csupán a vételárból vagy a már említett befizetésekből is) értékpapírok vásároltattak a családi járadékalap vagyónaként, amelyek a Magyar Földhitelintézetnél nyertek elhelyezést. A járadékalap kezelését illetően a családi megállapodás akként rendelkezett, hogy a hitbizományi jogügyi igazgató három hónapon belül kezelési szabályzatot szerkeszt, amelyet két neve szerint megjelölt családtag — (akik közül az egyik a hitbizomány az idő szerinti birtokosa, a másik ennek első várományosa volt, de ebbeli minőségük ki nem emeltetett) a hitbizományi gondnok hozzájárulásával fog jóváhagyni. Ily kezelési szabályzat azonban el nem készült. Ugyanazon három személyből álló bizottságot jelöli ki a családi megállapodás arra, hogy a jövedelmek mikénti felhasználása felől rendelkezzenek, utóbb mindhárom tisztségben személycsere következett bé. A személycsere után — minthogy az utódok úgy vélték a megállapodás hallgatása ellenére is — hogy ők a hitbizományi pozíciójukkal a bizottsági tagság betöltésére is hivatva vannak — az új hitbizományi gondnoknak — a másik két bizottsági tag felhatalmazást adott, hogy a családi járadékalap javára a Magyar Földhitelintézetnél vezetett folyószámla felett rendelkezhessék.

Ezek után történt, hogy az egyik grófi családtag ellen vezetett végrehajtás során a végrehajtató lefoglalta a családi járadékalap javára kezelt értékpapírokat. A végrehajtást szenvedett nem tartozott a „családi megállapodás” résztvevői közé, sem azok közé, akik a családi járadékalap létesítéséhez befizetéssel hozzájárultak, vagy ily hozzájárulásra kötelezettséget vállaltak.

Kézenfekvő, hogy a végrehajtást szenvedett a járadékalap értékpapírjai felett semmi jog nem illette és így a végrehajtató ezen adósára nézve idegen vagyontárgyból kielégítést jogszerűen nem igényelhet. Nehézséget okozott azonban, hogy a feloldásra vonatkozóan fennálló jogos igényt ki érvényesítse? Ez a nehézség először az érdekelt családokat, a per megindítása után a bíróságokat terhelte.

Az igényper a jelenlegi hitbizományi gondnok felperessége mellett indult meg.

Az elsőbíróság a keresetet elutasította; a másodbíróság felperes fellebbezése folytán a keresetnek helyt adott. A kir. Kúria a felülvizsgálati kérelmét elutasította (P. I. 3186/1937.). A Kúria igen érdekes indokolásába lépésről-lépésről halad. Megállapítja elsősorban, hogy alapítvány nem létesült. Második láncszemként megállapítja, hogy a járadékalap céljára lekötött vagyon továbbra is megmarad azok vagyónak, akik a járadékalap létesítéséhez hozzájárultak. Az alap céljára történt lekötés ezt a tulajdonjogot meg nem szüntette, csak a tulajdonos rendelkez-

zési jogát korlátozta. Ennek a kijelentésnek első fele hű marad az alap önállótlanágának gondolatköréhez; a második fele a rendelkezési jog korlátozottságának kimondásával védi a járadékalapi rendeltetést és így akarva - nem akarva külön jogi centrummá teszi az alapot a jogi személyiség elismerése nélkül is. Arra a kérdésre, hogy ennél fogva a tulajdonosnak, vagy ha többen járultak hozzá az alap létesítéséhez — a tulajdonosoknak volna meg a felperesi joga, a Kúria ítélete nem foglalkozik és így mellőzi a kiegészítő felperesi jogosultság megállapítását, hanem azt vizsgálja folytatólagosan, hogy a felperesként fellépő jelenlegi hitbizományi gondnokot a felperességi jog megilleti-e. E jog megállapításához a Kúria a következő gondolatsorral jut el. A Kúria nyilvánvalónak veszi, hogy a kettős feladattal megbízott (kezelési szabályzat megalkotása és jövedelmek szétosztása) bizottság tagjai részben csak névszerinti megjelölés ellenére hitbizományi pozíciójuk alapján jelöltettek ki. Ez a kúriai állásfoglalás annál meggyőzőbb, mert a generációkra szóló érvénnyel létesített járadékalap sorsának az első generáció kihalása után is kell, hogy gazdája legyen. Az új hitbizományi érdekeltek tehát a bizottsági tagságra is jogosultak. Felperesként azonban csak az egyik bizottsági tag lépett fel. A Kúria ezen egyetlen bizottsági tag actorátusát is megállapította. Elvileg ugyan a megbízott kétség esetén nem jogosult a megbízás átruházására, de ha a megbízók a többeknek adott közös megbízás körébe eső egyes teendőket valamennyi bizottsági tag együttes eljárásának nem kívánták fenntartani, úgy a megbízottak egymásközött érvényesen megegyezhetnek, hogy egy bizottsági tag járjon el egyedül. Idevonatkozóan a Kúria megállapítja, hogy a felek feltehető akarata csupán a járadékalap jövedelmének mikénti felhasználására vonatkozó döntést kívánta valamennyi bizottsági tag együttes eljárásának fenntartani, de a járadékalap vagyonának (ez a kifejezés sem egyeztethető össze az alap önállótlanágával, jogalanyiségének hiányával: a nem jogalanynak nem lehet vagyona, az ítéletben nyilván csak kifejezésbeli rövidítés az „alap vagyona”) fenntartása és károktól való megóvása céljából szükséges cselekmények elvégzésére a megbízottak egyik társukat egyéni eljárásra is feljogosíthatták. A megbízás átruházhatósága körén belül maradó átruházás is tehát jogilag érvényes. Ez okból tehát a felperest az igényper megindítására is feljogosítottak kell tekinteni. A végrehajtást szenvedett jogi helyzetére a Kúria megállapítja, hogy a járadékalap létesítésére felhasznált vagyon állagára semminemű jog nem illeti és az a fenti lehetőség, hogy a bizottság netáni döntése alapján a jövedelmekből esetleg részesedhetik, az állagra vonatkozó jog gyakorlását meg nem engedí. A Kúria tehát elismerte az alap képviselőjére egy nem tulajdonos jogosultságát. Bizonyára még inkább elismerte volna a Kúria ítélete szerint tulajdonosként minősülő azon családtag fellépését, aki tulajdonosként kebeleztetett be a járadékalap céljára eladott ingatlan. A tulajdonos személyétől elkülönülő képviselői jog, sőt nem is a tulajdonos egyéni akaratából keletkező képviselői jog elismerése lazít az alap ön-

állótlanágának külsőre fenntartott álláspontján, mint ahogyan a „korlátozott tulajdonjog” — amely lényegében nudum iusra vetközteti le a teoretikus okokból meghagyott tulajdonjogot — elismerése is lazítás az elvi állásponton. Az elméletben fenntartott tulajdonjog vonalán adódik kérdés: mi lesz a lekötött papírokkal a formai „tulajdonos” utáni öröklés esetén? Bele fognak-e esni a hagyatékbba, átszállanak-e az örökösökre? Talán folytatódik a következetesség okából a gondolat: átszállanak a papírok az örökösökre — a korlátozással terhelten. (Ki gondol arra, hogy a gazdasági tartalmától megfosztott nudum ius alapján az örökös örökösödési illetéket is visel). A „fejletlen alak” zavarai mindenképen megmutatkoznak, még ha az ítélet — a doctrinalis tanok formai fenntartása mellett az életszükségletekkel számolva — doctrinár következésein túl is ment.

II. Az ítélet egy másik elméleti kérdést is aktuálissá és gyakorlativá tesz. Sajnos, e második vonatkozásban az eset nem teremtett kényszerű alkalmat arra, hogy legfőbb bíróságunk részletesebben nyilatkozzék. De így is egyetlen mondatot ki kell emelni a Kúria ítéletéből.

A téma, amelyről szó van. Meszlény Artur életermésének egyik kései alkotása. Meszlény előbb a Jogtudományi Közlönyben, majd a Jogász Egyletben az MMT. megbízási fejezetéről tartott előadásában fejtette ki nézeteit az „önálló megbízott”-ról. Önálló megbízott, aki nincs a megbízó utasításához kötve, akit megbízotti minősége saját jogköréből folyó, a megbízótól függetlenített imperiumhoz, rendelkezési joghoz jut. A Kúria utal arra, hogy a részben ellentétes érdekű megbízók közös megbízottjától — mindenesetre az erre vonatkozó jog fenntartásának lehetősége által tompítottnan, — a megbízók külön-külön egymástól függetlenül a megbízást vissza nem vonhatják. Majd folytatja a Kúria: „az ilyen közös megbízottat mindenesetre önállóan a megbízóknak esetről-esetre adandó meghatalmazása nélkül is feljogosítottaknak kell tekinteni azoknak az intézkedések és joglépéseknek a megtételére (az önállósági jogkör tartalmi megszabása már csak eseti fontosságú). Ezzel a kijelentéssel az önálló megbízott kategóriája bevonult a bírói gyakorlatba és pedig egyszerre két jogi következással: az egyéni visszavonási jog megszorítása és az önálló — utasítástól függetlenített — ügyködési jog tekintetében. Meszlény teoriájának ezt a posthumus győzelmét kegyelettel említjük meg.

B. S.

A kir. közjegyző érdekeltsége az általa őrzött zárt végrendeletekben. (1876. XVI. tc. 23. §.)

R. S. közjegyzőnek évtizedek óta állandó ügyfele M. N. végrendeletet készít. Figyelemmel különböző családi ügyére, oly formát óhajt választani, mely végrendeletének tartalmát mindenki előtt titokban tartja és ezért a közjegyző tanácsára, —